

**MAAHANMUUTTAJIEN ÄIDINKIELI
JAPANIN KIELEN OPETUSSUUNNITELMA**

Kopla 17.8.2006, 57 §

MAAHANMUUTTAJIEN ÄIDINKIELI JAPANIN KIELEN OPETUSSUUNNITELMA

Opetuksen lähtökohdat

Maahanmuuttajien äidinkielen opetuksella tuetaan oppilaan ajattelun ja kielenkäyttötaitojen, itseilmaisun ja viestinnän kehittymistä sekä persoonallisuuden kasvua. Oman äidinkielen opetus luo osaltaan pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle. Oman äidinkielen avulla oppilas säilyttää yhteyden kielelliseen kulttuuriinsa. Sen opetuksella voidaan tukea myös eri oppiaineiden opiskelua.

Opetuksen tavoitteiden lähtökohtina ovat oppilaan ikä, aikaisempi opetus sekä kodin ja muun ympäristön tarjoama tuki äidinkielen kehittymiselle. Ne voidaan määrittää tason tai vuosiluokkien perusteella.

Oman äidinkielen opetus on perusopetusta täydentävää opetusta, jota säätelee Opetushallituksen suositus (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004).

Opetusjärjestelyt

Maahanmuuttajien äidinkielen opetuksen suunnitelma on laadittu kahden viikkotunnin vuosittaiseen äidinkielen opiskeluun. Tuntimäärä ja opiskelu vieraassa kieliympäristössä asettavat rajoituksia omaksuttavan aineiston laajuudelle.

Opetuksessa käytetään eri ikäkausille ja kulloinkin opetettavaan ainekseen soveltuvia työtapoja, jotka antavat myös elämyksiä ja innostusta oppimiseen. Japanin kielellä on rajatut mahdollisuudet saada kirjallista oppimateriaalia, joten työtavan valinnalla ja opettajan tuottamalla oppimateriaalilla on keskeinen merkitys.

Äidinkielen opetuksen suunnitelmasta, järjestämisestä ja arvioinnista tulee antaa tietoa huoltajille. Yhteistyö huoltajien kanssa tukee oppilaan tavoitteellista oppimista ja motivoitumista oman äidinkielen opiskeluun.

Japanin kielen opetuksen ja kielen ominaispiirteitä

Japanin kielellä ei ole sukukieltä, ja esimerkiksi kiina ja japani ovat rakenteeltaan täysin erilaiset. Kirjoitusmerkit lainattiin Kiinasta 400-luvulla ja niillä ryhdyttiin kirjoittamaan siihen asti vain puhuttua japanin kieltä. Taivutuspäätteiden ym. ilmaisemista varten jouduttiin kehittämään tavumerkki- eli kana- järjestelmä. Japanin teksti koostuu kiinalaisista sinogrammeista (kanji) sekä japanilaisista hiragana- (46 kpl) ja katakana-merkeistä (46 kpl).

Hiragana- sekä katakana-merkkejä opetetaan jo ensimmäisellä luokalla. Kanji-merkit opetellaan pienissä erissä: ala-asteella tulee noin 1000 merkkiä ja ylä-asteella noin 1000 merkkiä. Peruskoululaiselta vaaditaan foneettisten merkkien sekä katakanan ja hiraganan eli noin 2000 merkin osaamista. Japanin kieltä voidaan kirjoittaa kahteen eri suuntaan: vaakasuoraan vasemmalta oikealle tai pystysuoraan alaspäin oikealta vasemmalle.

Japanin kielessä on kolme eri kohteliaisuustasoa: kohtelias muoto, kunnioittava muoto ja itseä alentava muoto eli nöyrä muoto. Tämä johtuu perinteisen japanilaisen kulttuurin, kuten muidenkin Aasian kulttuureiden, vanhempien ihmisten, opettajien sekä oman perheen kunnioittamisesta. Se, kenelle ja mistä asiasta puhutaan, on tärkeää ja merkityksellistä. Oman aseman ymmärtäminen niin perheessä kuin yhteiskunnassakin kuuluu olennaisena osana japanilaiseen elämäntapaan. Miesten, naisten ja lasten puhuma japanin kieli eroaa osittain sanastollisestikin toisistaan. Japanin kielessä on murteita. Koulussa opetetaan niin sanottuna japanin yleiskieltä ja sekä puhuttua että kirjoitetun kieltä.

Suurin osa japanin kielen opetukseen osallistuvista oppilaista on syntynyt Suomessa, mutta oppilaiden taustat voivat olla hyvinkin erilaiset. Oppilaan äiti tai isä voi olla japanilainen tai vanhemmat ovat suomalaisia, mutta ovat asuneet Japanissa. Perheen kotikieli voi olla suomi, japani tai jonkin muu, esimerkiksi englanti. Tiedot Japanista ja japanin kielestä saattavat olla hyvin vähäiset.

Japanin kielen opetussuunnitelman laatimisen lähtökohtana on kielen ominaislaatu, kirjakielen kehitystilanne ja koko kulttuuritausta. Opetus on toisaalta äidinkielen opetusta ja toisaalta ulkomailla opitun tai toisena kielenä puhutun japanin kielen taidon ylläpito-opetusta. Japanin opetus ylläpitokielenä painottuu enemmän muun muassa keskustelutaitoon, sen sijaan japanin opiskelussa äidinkielenä on keskeistä kirjoitetun tekstin ja tarinoiden sisällön ajatusten, tarkoituksen ja tunnelman ymmärtäminen.

Menetelmät japanin ylläpito-opetuksessa ovat erilaisia kuin sen opettamisessa äidinkielenä. Esimerkiksi kieliopin pohjalta analysoidaan tai selvitetään lauseen rakenteita, liitepartikkelin merkitystä, verbin eri muotoja ja adjektiivin funktiota sekä sanajärjestyksen merkitystä. Sanajärjestyksen ymmärtämisen kautta ohjataan lauseiden rakentamiseen. Sen sijaan äidinkielen opetuksessa ei välttämättä opeteta kielioppia erikseen, kuten mitkä ovat verbit, adjektiivit, substantiivit jne. vaan ne opitaan monipuolisten materiaalien, kuten satukirjojen, asiatekstien, sanomalehtien, runojen tai vaikka mangojen lukemisen ja niiden sisällön ymmärtämisen kautta.

Opettajan tavoitteet määräytyvät sen mukaan, onko japani oppilaan äidinkieli vai ulkomailla opittu tai toisena kielenä puhuttu kieli. Opettajan on siten hyvä jakaa oppilaat ryhmiin sen mukaan, onko kyseessä äidinkielen vai vieraan kielen opetus. Oppimateriaalit vaihtelevat oppilaiden tason mukaan.

Taso I

Tavoitteet

Keskeinen tavoite on se, että oppilas tulee tietoiseksi oman etnisen ryhmän kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan sitä. Opetus tutustuttaa oppilaat kirjoitettuun kieleen, lähinnä foneettisiin merkkeihin hiragana- ja katakana- merkkien opetteluun kautta. Oppilas oppii kuuntelemaan, lukemaan ja kirjoittamaan äidinkieltään ja kehittämään puhe-, luku- ja kirjoitustaitoaan. Opetuksessa käytetään leikkejä, ryhmitöitä, tarinoiden kertomista ja kirjoitusharjoituksia. Tavoitteena on, että oppilas oppii kuuntelemaan keskittyen sekä kysymään ja vastaamaan japanin kielellä. Hän myös tutustuu japanilaiseen tapakulttuuriin ja perinteisiin.

Keskeiset sisällöt

Puhuminen ja kuunteleminen

- oppilaita rohkaistaan luokassa käyttämään puhuttua kieltä harjoiteltaessa yksinkertaisia käytännön tilanteita.
- opetellaan ääntämään yksinkertaisia lauseita esimerkkien avulla
- opetellaan luokassa käytettävät sanat ja lauseet
- opetellaan ääntämään ne tavumerkit ja sanat, jotka on opittu kirjoittamaan

Lukeminen ja kirjallisuus

- opetellaan lukemaan, tunnistamaan ja ymmärtämään hiragana- ja katakana-merkkejä
- tutustutaan merkkien lukemiseen yksilöllisesti ja/tai ryhmässä sekä itsenäisesti harjoitellen (lähinnä hiragana ja katakana)
- oppilaat ääntämään omat käsikirjoituksella kirjoitettu merkit, sanat ja lauseet

Kirjoittaminen

- opetellaan ensin hiragana-merkit ja niiden kirjoitustapoja ja -sääntöjä
- oppilaat kopioivat merkkejä sekä harjoittelevat niitä toistamalla
- opetellaan yksinkertaisten lauserakenteiden kirjoittamisen muodot esimerkkien avulla
- opetellaan seuraavaksi katakana-merkit niiden kirjoitustapoja ja -sääntöä
- Opetellaan eroja hiragana- ja katakana-merkkien käytössä

Kielentuntemus

- opetellaan hiragana-merkit ja katakana-merkit sekä niiden kirjoitustapoja ja -sääntöjä
- kielen rakennetta tarkastellaan lukemisen ja kuuntelemisen yhteydessä, jolloin voidaan muun muassa vertailla japanin ja suomen kieltä
- kielitaidon syventämiseksi voi suositella Japanin opetusministeriön suosittelemaa peruskoulun japanin äidinkielen oppikirjaa

Kulttuurintuntemus ja kieli-identiteetti

- harjoitellaan keskittymistä japanin kielen kuuntelemiseen ja puhumiseen.
- tärkeää on muistaa, että vieraskielisillä oppilailla on vain vähän luonnollisia äidinkielen oppimistilanteita suomenkielisessä ympäristössä, minkä vuoksi opettajan tehtävä on punnita jokaisen oppilaan taso ja hänen opiskelua koskevat tarpeensa ja tavoitteensa täsmällisesti
- tunnilla opetellaan myös japanilaisia arkipäivän tapoja, esimerkiksi sitä, miten pitää puhua opettajalle tai oppilaiden kesken, miten käyttäydytään eri ihmisten kanssa
- tutustutaan perinteisiin vuodenajan mukaisiin tapahtumiin

Taso II

Tavoitteet

Luetun ymmärtämisen harjoittelua jatketaan edellisistä tasoista siirtyen monimutkaisempiin lauserakenteisiin, joiden kautta opitaan ymmärtämään yksinkertaisia tarinoita ja lukemaan asiatekstejä. Näiden menetelmien avulla oppilaat kykenevät kommunikoidaan ja ymmärtämään sekä analysoimaan informaatiota. Erilaisten käytännön tilanteiden ymmärtäminen ja niistä selviytyminen kuuluvat myös opetukseen.

Kielen opiskelun kautta perehdytään myös japanin kirjallisuuden ja historiaan ja kulttuuriin liittyviin asioihin. Oppilaat oppivat perusasioita käyttäytymiseen liittyvistä asioista, asenteista sekä suhteista muihin ihmisiin, kuten vanhempiin ja opettajiin. Oppitunneilla perehdytään myös erilaisiin kansan juhlatilaisuuksiin sekä opitaan käyttämään kieltä keskenään. Opetuksessa käytetään leikkejä, ryhmätyötä, tarinoidenkertomista ja kirjoitusharjoituksia.

Keskeiset sisällöt

Puhuminen ja kuunteleminen

- oppilaat käyttävät kieltä keskenään harjoitellessaan erilaisia käytännön puhetilanteita
- oppilaat harjoittelevat vastaamista opettajan ja toisten oppilaiden kysymyksiin erilaisissa käytännön tilanteissa
- kuunnellusta materiaalista keskustellaan japanin kielellä
- oppilaat harjoittelevat kuuntelemista opettajan ja toisten oppilaiden puheista ja kertomuksista ja tarinan kertomista opettajan näyttämästä kuvasta tai kuvasarjasta
- oppilaat harjoittelevat kerrottujen tarinoiden muistamista ja uudelleen kertomista ulkomuistista

Lukeminen ja kirjallisuus

- harjoitellaan kirjoitetun materiaalin lukemista sekä yksittäisillä merkeillä että pitemmillä lauseilla (hiragana, katakana ja kanji-merkkejä) yksilöllisesti ja/tai ryhmässä
- oppilaat harjoittelevat lukemaan yksinkertaisia tarinoita ja vastaamaan kysymyksiin
- oppilaat harjoittelevat ääntämään omia käsikirjoituksella kirjoitettuja lauseita ja tarinoita
- harjoitellaan lisää kanjin merkeillä kirjoitetun materiaalin lukemista

Kirjoittaminen

- oppilaat harjoittelevat kirjoittamaan vastauksia yksinkertaisiin kysymyksiin
- lukemisen yhteydessä siirytään yksinkertaisista kanji-merkeistä käytännönmukaisiin kanji-merkkeihin
- oppilaat harjoittelevat toistamaan kirjoittamalla uusia kanji-merkkejä

Kielentuntemus

- opetellaan lisää kielen rakennetta lukemisen ja kuuntelemisen yhteydessä, jolloin voidaan vertailla japanin ja suomen kieltä
- tutustutaan sanajärjestykseen, idiomeihin sekä japanin kielen ominaispiirteisiin, esimerkiksi onomatopoeettisiin sanoihin
- kielitaidon syventämiseksi voi käyttää japanin äidinkielen oppikirjaa ja harjoitusmateriaaleja

Kulttuurintuntemus ja kieli-identiteetti

- siirytään kuuntelemaan sisällöltään vaativampia tarinoita ja vaaditaan enemmän arkipäivän tapoja, esimerkiksi miten pitää puhua opettajalle tai oppilaiden kesken, miten käyttäydytään eri ihmisten kanssa
- tutustutaan perinteisiin vuoden ajanmukaisiin tapahtumiin ja juhliin syvemmällä tavalla

Taso III

Tavoitteet

Tällä tasolla perehdytään syvemmin japanilaiseen kulttuuriin, kirjallisuuteen ja tapoihin. Luetun ymmärtämisessä ja kirjoittamisessa jatketaan edellisistä tasoista ja siirytään monimutkaisempiin lauserakenteisiin. Näiden menetelmien avulla oppilaat kykenevät kommunikoimaan ja ymmärtämään sekä analysoimaan informaatiota enemmän. Erilaisten käytännön tilanteiden ymmärtäminen ja niistä selviytyminen kuuluvat myös tämän tason opetukseen. Vaativamman materiaalin avulla syvennetään omaa kielitaitoa ja vuorovaikutuskykyä.

Keskeiset sisällöt

Puhuminen ja kuunteleminen

- Pääpaino puhumisessa on vuorovaikutuksen ja keskustelutaitojen kehittämisessä
- oppilaat harjoittelevat vastaamaan opettajan ja toisten oppilaiden kysymyksiin erilaisissa käytännön tilanteissa
- oppilaat harjoittelevat selittämään asioita suullisesti ja keskustelevat eri aihealueista
- oppilaat kuuntelevat opettajan ja toisten oppilaiden puheita ja kertomuksia

Lukeminen ja kirjallisuus

- harjoitellaan kirjoitetun materiaalin lukemista sekä tutustutaan kevyemmin esseisiin, runoihin, kertomuksiin, sanomalehtiin, kuvalehtiin ja novelleihin
- oppilaat harjoittelevat kirjoitetun materiaalin lukemista ja vastaamista kysymyksiin
- harjoitellaan lisää kanjin merkeillä kirjoitetun materiaalin lukemista

Kirjoittaminen

- oppilaat harjoittelevat kirjoittamista analysoimalla valmiita tekstejä ja kirjoittamalla referaatteja ja selostuksia
- opetellaan lisää kanji- merkkejä.
- syvennetään alemmilla tasoilla opittujen kirjoitettujen merkkien ymmärtämistä sekä laajennetaan opittujen merkkien määrää

Kielentuntemus

- perehdytään sanontojen ja sananlaskujen ymmärtämiseen ja selittämiseen
- opetellaan lisää kielen rakenteita ja voidaan muun muassa vertailla japanin ja suomen kieltä
- tutustutaan monimutkaisempaan sanajärjestykseen sekä kohteliaisuusmuodon, kunnioittavan muodon ja nöyrän muodon erilaisuuteen sekä idiomien esiintymiseen eri muodoissa ja japanin kielen ominaispiirteisiin
- kielitaidon syventämiseksi luetaan monimutkaisempia tekstejä ja myös harjoitellaan piilomerkitysten ymmärtämistä

Kulttuurintuntemus ja kieli-identiteetti

- syvennetään kulttuurintuntemusta japanilaisten kirjoitettujen materiaalien avulla
- korostetaan arkipäivän tapoja

ARVIOINNIN PERIAATTEET

Maahanmuuttajien äidinkielen arviointi perustuu sekä opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin että oppilaan henkilökohtaisiin oppimistavoitteisiin. Arvioinnin tehtävänä on antaa oppilaalle realistinen kuva omasta osaamisestaan ja edistymisestään oppimisen eri osa-alueilla sekä tukea itsearviointitaitojensa kehittymistä. Arvioinnin tulee olla luonteeltaan ohjaavaa ja kannustavaa.

Arvioinnissa tärkeää on opettajan antama jatkuva palaute ja yhteistyö huoltajien kanssa. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen annetaan etukäteen tietoa arvioinnin perusteista sekä pyydettyessä selvitetään jälkikäteen, miten niitä on arvioinnissa sovellettu. Oppiaineen arviointi perustuu mm. tuntityöskentelyyn, kotitehtävien tekemiseen, kokeisiin, vihkotyöhön, portfolioihin ja projektitöihin.

Oppilaalle annetaan lukuvuoden päättyessä erillinen todistus maahanmuuttajien äidinkielen opetukseen osallistumisesta. Vuosiluokkien 1–6 arviointi on sanallista. Vuosiluokilla 7–9 annetaan sekä sanallinen että numeerinen arviointi. Numeroarviointi kuvaa osaamisen tasoa. Opetussuunnitelmassa on määritelty vertailukohdaksi hyvän osaamisen kuvaus arvosanalle kahdeksan (8). Myös päättöarviointista annetaan erillinen todistus. Päättöarviointi perustuu hyvän osaamisen kuvaukseen. Päättöarvioinnin tulee olla valtakunnallisesti vertailukelpoista.

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta perusopetuksen päättyessä

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta tukee opettajan työtä ja on arvioinnin pohjana arvioitaessa, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet. Käytettäessä kuvausta oppilaan hyvästä osaamisesta tulee ottaa huomioon, että oppilaiden äidinkielen taidot vaihtelevat suuresti sen mukaan, miten kauan he ovat viettäneet aikaa omakielisessä ympäristössä ja miten paljon he ovat saaneet oman kielensä opetusta. Lisäksi on otettava huomioon myös se, että eri kielissä on monia sellaisia erityispiirteitä, joilla on erilaisia ja erilaajuisia vaikutuksia taitojen kehittymiseen. Tällaisia ovat esimerkiksi kirjoitusjärjestelmä, jonka oppimiseen voi joissakin kielissä mennä useita vuosia, puhe- ja kirjakielen erot, kirjakielen tilanne yleensäkin sekä saman kielen eri variantit.

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta on laadittu yhteiseksi pohjaksi kunnissa ja kouluissa laadittaville eri kielten opetuksen suunnitelmille. Niissä tulee ottaa huomioon kunkin kielen ominaisuudet.

Puhuminen ja kuunteleminen

Oppilas

- pystyy ilmaisemaan itseään sujuvasti ja ymmärrettävästi arkipäivän viestintätilanteissa
- osaa loogisesti edeten kertoa omin sanoin esimerkiksi jonkin kuulemansa kertomuksen
- pystyy seuraamaan keskustelua, osaa kuunnella muita ja ottaa osaa keskusteluun

- tuntee oman kielensä puheen keskeiset sosiaaliset säännöt, esimerkiksi keskustelutavat nuorten ja aikuisten välillä sekä kielellisen kohteliaisuuden keinot.

Lukeminen ja kirjallisuus

Oppilas

- on saavuttanut oman kielensä ominaisuuksiin nähden sujuvan peruslukutaidon
- osaa tehdä huomioita kertomuksen juonesta, henkilöistä, ajan ja ympäristön kuvauksesta, kielestä ja keskeisistä ajatuksista
- lukee ja ymmärtää erityyppisiä asiatekstejä, kuten oppikirja- ja lehtitekstejä, ja osaa tiivistää sisällöstä pääasiat
- on kiinnostunut lukemisesta; hän lukee myös koulutuntien ulkopuolella, jos kirjallisuutta on saatavilla
- osaa hakea ja käyttää omakielisiä tietolähteitä, esimerkiksi (sana)kirjoja ja tietoverkkoja

Kirjoittaminen

Oppilas

- hallitsee oman kielensä ominaisuuksiin nähden riittävän hyvin oikeinkirjoituksen perussäännöt
- kirjoittaa ymmärrettävästi tutuista aiheista
- osoittaa kirjoitelmissaan hallitsevansa kirjoitettuun kieleen kuuluvat rakenteet
- osaa laatia erilaisia tekstejä, kuten kirjeitä, mielipidetekstejä ja kertomuksia oman kulttuurinsa viestintätraditiota noudattaen

Kielentuntemus

Oppilas

- tuntee äidinkiелensä keskeiset rakenteet ja ominaispiirteet
- pystyy vertailemaan oman kielensä piirteitä suomen tai ruotsin kieleen
- osaa erottaa kirjakielen ja puhekielen toisistaan
- tuntee oman kielensä historiaa ja kielisukulaisuussuhteita
- on kiinnostunut äidinkielestään ja omasta kielitaustastaan ja pyrkii parantamaan äidinkielen taitoaan

Kulttuurintuntemus ja kieli-identiteetti

Oppilas

- tuntee oman kulttuuriyhteisönsä tapoja ja perinteitä ja pystyy vertaamaan niitä muiden kulttuureiden tapoihin
- tietää perusasiat kansansa historiasta ja sen asuinalueista
- tuntee mahdollisuuksien mukaan kulttuuriyhteisönsä kaunokirjallisia ja muita taiteellisia teoksia, keskeisiä kirjailijoita sekä kerrottua tarina- ja tietoperinnettä
- ymmärtää äidinkielen merkityksen identiteetin kehittämisessä ja arvostaa äidinkieltään ja kulttuuriaan sekä myös muita kieliä ja kulttuureita